

Vrouwen die blijven

NON-FICTIE 1001 VROUWEN UIT DE NEDERLANDSE GESCHIEDENIS

Eerlijk is eerlijk: de meesten van de 1001 vrouwen in dit enorme naslagwerk over vrouwen uit Nederlandse geschiedenis kende ik niet. Of ik kende ze alleen als straat (Louise Went, Lizzy Ansingh), kookboek (Cornelia Wannée), standbeeld (Het vrouwtje van Stavoren), onderwerp van een schilderij (Hendrickje Stoffels), stipendium (Charlotte Köhler), ingezonden-brieven schrijfster (Henriette Boas), als iemand met de wonderlijke titel 'Dra.' (Maartje Draak), of alleen als zeer katholieke meisjesnaam (beschermheilige Cunera, met wie het boek opent).

Natuurlijk, er staan ook hyperberoemde vrouwen in *1001 vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis* van Els Kloek. Anne Frank bijvoorbeeld, het pubermeisje dat met haar dagboek wereldwijd een onverslijtbaar symbool werd voor de Holocaust. Of Aletta Jacobs, de eerste, dappere vrouw die het mannenbolwerk van de universiteit betrad, en de eerste vrouwelijke arts. Maar evengoed is De Zangeres Zonder Naam wereldberoemd in Nederland. Niemand die haar niet kent.

En dan zijn er nog al die Jacoba's, Isabella's, Anna's en Margaretha's die we kennen uit slaapverwekkende geschiedenisboeken op school. Vrouwen met ingewikkelde kapsels, korsetachtige jurken en eivormige gezichten, die het weliswaar brachten tot vorstin, regentes of landvoogdes, maar die zo'n positie verworven door huwelijk of geboorte – geen kunst. Toch blijven ze boeiend, die regerende vrouwen.

Zij hadden wat de meeste vrouwen van de Middeleeuwen tot diep in de 20ste eeuw nauwelijks hadden: macht en aanzien. En misschien ook niet altijd wilden, want de stilzwijgende eis aan vrouwen was toch dat ze, ook al werden ze beroemd en hadden ze evidente talenten, vooral heel gewoon bleven en het moederschap en huisvrouwenschap minstens zo belangrijk vonden. De meesten voegden zich naar die eis.

Een boek met als titel *1001 mannen uit de Nederlandse geschiedenis* is ondenkbaar. De officiële geschiedenis, zoals die wordt onderwezen – die van oorlogen, zeeslagen, wetenschap, politiek en kunst – is grotendeels een mannenzaak; vrouwen speelden slechts in de marge een rol. Als ze zich al publiekelijk roerden, als schrijfster bijvoorbeeld, werden ze alsnog gemarginaliseerd in de naslagwerken. In de jaren ze-

ventig van de vorige eeuw kwam de belangstelling voor vrouwengeschiedenis op gang, maar, zo schrijft historica Els Kloek in haar inleiding, er was vooral belangstelling voor groepen vrouwen, en niet voor opmerkelijke individuen.

Het is een inhaalslag, dit boek, en dit hele project onder leiding van Els Kloek, die zich haar hele werkende leven al bezighoudt met vrouwengeschiedenis. Ze deed het niet in haar eentje maar met een redactie, ruim driehonderd auteurs en vele medewerkers (en het publiek, dat via crowdfunding een vrouw kon 'adopter'). Het project omvat meer dan dit boek. Het boek met 1.001 leesbare en informatieve biografietjes van overleden vrouwen (laatste is de in 2005 overleden politica Karin Adelmund) is het vervolg op een groots project, dat al zeven jaar loopt: het Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland. Op die site zijn nog meer levensbeschrijvingen te vinden dan in het boek. En voor wie nóg dichter bij de beschreven vrouwen wil komen, via voorwerpen, kunstwerken en afbeeldingen, loopt er bij Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam nu een tentoonstelling.

Wie was beroemd genoeg om in dit overzicht terecht te komen? Daarover is Els Kloek in haar inleiding bondig, maar niet heel duidelijk. De twee inhoudelijke criteria waren 'prestatie en/of reputatie'. Bij het eerste kan een redactie knopen doorhakken, maar reputatie? Het lijkt vooral een kwestie van toeval of er iets is overgeleverd van een vrouwenleven. Vrouwen die in de archieven belandden door een maatschappelijke functie, of door een vergrijp, vrouwen die zelf schreven of over wie geschreven werd, of die vereeuwigd werden door de beroemde schilders, maken een beduidend hogere kans op de eeuwigheid.

Vandaar ook de overmacht aan vrouwen, in alle eeuwen, in de categorieën 'kunst' en 'adel en elite'. En al die vrouwen die de muze, minnares of vrouw van een beroemde man waren – zouden, over een eeuw of zo, ook de minnaars en echtgenoten van grote vrouwen in een naslagwerk terechtkomen? Pas in de 20ste eeuw zijn bijna alle vrouwen op eigen kracht beroemd. Dan druppelen ze ook binnen in de categorieën 'wetenschap', 'pers en media', 'maatschappij en emancipatie' en 'sport'.

Moreel hoogstaand of briljant hoefden

de kandidaten niet te zijn. Ook de weduwe Rost van Tonnningen veroverde een plaatsje, net zoals vele gifmengsters, toverkollen en dievegges. Jannetje Theunisd. uit de 16de eeuw haalde de kolommen doordat ze 36 kinderen baarde, Princesse Pauline louter omdat ze in de 19de eeuw een bezienswaardige dwerg was. Opmerkelijk veel vrouwen die beroemd werden, zijn trouwens gescheiden en de meerderheid is kinderloos. Dat kan geen toeval zijn. En dan zijn er nog de 'vrouwen in mannenkleden'. Een avontuurlijke maar tragische categorie: alleen als man leek het leven hun leuk.

Zo blijf je urenlang bladeren, opzoeken en lezen. Eén ongemakje daarbij, of eigenlijk twee: de biografietjes zijn ondertekend met initialen en bij grote afbeeldingen verwijzen cijfers naar lemma's. Als je wilt weten wie iemand is, of wie iets heeft geschreven, moet je voortdurend bladeren. Heel onhandig met dit bijna kubusvormige, prachtig door Irma Boom vormgegeven boek.

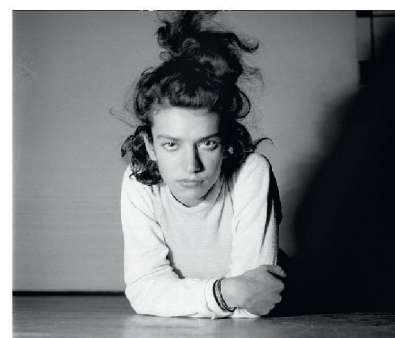
Expositie in Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 128 Amsterdam; tot en met 20 mei.

1001-vrouwen.nl
vrouwenlexicon.nl

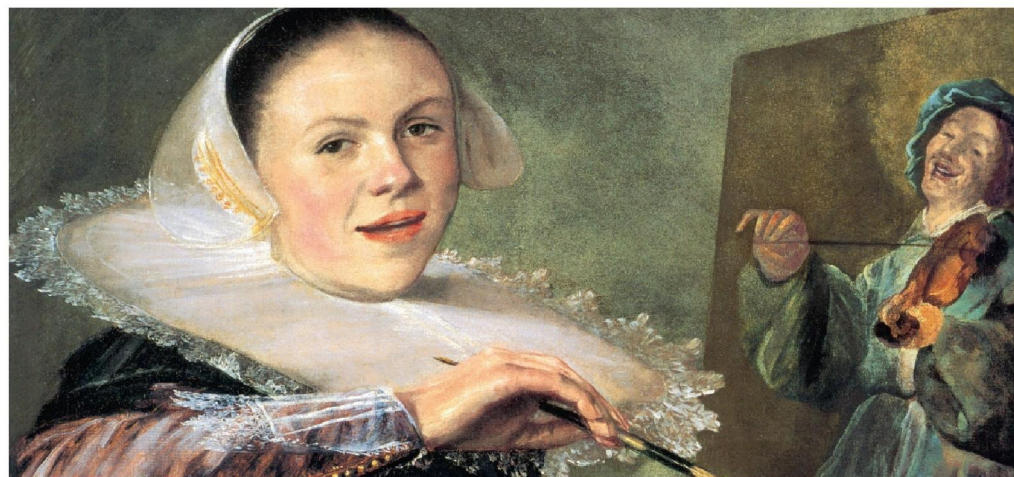
Hyperberoemde vrouwen, die ontbreken natuurlijk niet in het mooi vormgegeven naslagwerk van historica Els Kloek. Maar ook: regentessen en landvoogdessen met ingewikkelde kapsels, dievegges, toverkollen, al die muzen en minnaressen. Zo blijf je urenlang bladeren. Door Aleid Truijens

Opmerkelijk veel vrouwen die beroemd werden, zijn trouwens gescheiden en de meerderheid is kinderloos

Prinses Louise van Pruisen (boven). Rechts vanaf boven: fotografe Eva Besnyö, ingezonden-brievenschrijfster Henriette Boas, schrijfster en componiste Belle van Zuylen.

Foto's uit besproken boek

Bovenste rij: Mathilde Willink, vrouw van schilder Carel Willink, Marijke Meu, getrouwd met prins Johan Willem Friso, jazztrompettiste en band-leider Clara de Vries. Tweede rij: Charlotte de Bourbon, de derde echtgenote van Willem van Oranje, schilderes Judith Leyster.

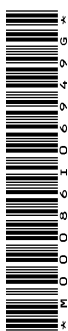
VROUWENGESCHIEDENIS

★★★★★

ELS KLOEK

1001 VROUWEN UIT DE NEDERLANDSE GESCHIEDENIS

Vantilt; 1.556 pagina's; € 39,50.

KLOEK, ELS - HISTORICA